

Minneord

Knut Hermundstad Aukrust (1953–2025)
av Anne Eriksen og Kyrre Kverndokk

Vår gode kollega Knut Hermundstad Aukrust gikk bort 31. juli 2025 etter en tids sykdom. Knut kom til Institutt for folke-minnevitenskap ved Universitetet i Oslo i 1989, da han var blitt engasjert for å lede det nyopprettede Arkiv for kirkehistoriske tradisjoner (AKT). Fra 1993 var han fast ansatt. Med seg hadde han et hovedfag i kristendoms-kunnskap og mye pågangsmot. I 1990 ble doktoravhandlingen hans, om kirkelig sosialt arbeid frem til 1913, den første publikasjonen fra det nye arkivet. Senere fulgte andre publikasjoner i AKTs skriftserie. Samtidig bygget Knut opp en samling som omfattet alt fra faner og flagg til menighets-blader og småtrykk – historisk materiale som dokumenterte religiøse organisasjoner, kirke- og menighetsliv i Norge. Arkivet, det vil si Knut, satte også i gang mer feltbasert innsamling. Sentralt her stod livsløpsintervjuer med katolske nonner i Norge, et arbeid som også resulterte i boka *Bak klos-*

terets port (1996), skrevet sammen med Else-Britt Nilsen. Men like nyskapende var en annen side av arbeidet: Helt fra starten av var Knut opptatt av å bygge opp en database over materialet som arkivet kom til å inneholde. På denne måten ble han en foregangsmann innen digital humaniora. Fra 1996 satt han også i styringsgruppen for den første store humanistiske digitaliseringssatsningen ved Universitetet i Oslo, Dokumentasjonsprosjektet, og i 1997 kom boka *Fra skuff til skjerm*, som Knut redigerte sammen med Bjarne Hodne.

Samme år ble Knut valgt til instituttbestyrer ved det daværende Institutt for kulturstudier (IKS), som både AKT og folkloristikkfaget i mellomtiden var blitt del av. Her tok han initiativ til nye, utadrettede studietilbud og gjorde instituttet til en pionerinstans for universitetenes satsning på etter- og videreutdanning. I dette arbeidet viste han stor tillit til de unge og nytilsatte ved instituttet, og flere av dem var med på utviklingen av kurs i tett samarbeid med Knut og Dorte Skulstad. Og da Knut og co skreddersydde et kurs for reklamebyrået New Deal, var byrået såpass begeistret at de like gjerne headhuntet en av Knuts unge medarbeidere. Fra 2001 til 2007 var Knut styreleder for det nyetablerte Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter, og senere har han sittet som nestleder for Romanifolkets /Taternes kulturfond. I perioden med krevende lederoppgaver kom det ingen større vitenskapelige publikasjoner fra Knuts hånd, men derimot en flom av debattinnlegg, foredrag, avis- og medieoppslag, samt en god del faglige artikler. Samlet viser disse arbeidene hvordan hans faglige interesseområder utvidet seg. Veien gikk fra kristen-

domsfaget og kirkehistorien han kom fra, til folkloristikken der han litt tilfeldig havnet, og videre til det som virkelig ble Knuts eget: Interessen for de marginale og marginaliserte, kanskje også subversive, skikkelsene i kulturhistorien. I 2001 fikk Knut personlig opprykk til professor i kultur- og tradisjonsforståelse, med vekt på kirkehistoriske forhold. Og hvilken annen professor har kunne påberope seg en forskningskompetanse som spente fra folkehøyskolemannen og grundtvigianeren Christopher Bruun over den amerikanske rapperen Tupac Shakur til mestertyven Ole Høiland? Samtidig viser mange av arbeidene andre viktige sider ved Knut: Den retoriske begavelsen, den avvæpnende humoren og sansen for de gode formuleringsene. Et innlegg ved fakultets prestisjefylte humanioradager kunne hete «Fuck off pops, dear mama!», riktignok med undertittelen «Mor, far og barn i rap-musikken», mens studier av sagntradisjonen rundt Norges nasjonalhelgen kunne formidles under titler som «Olav den hellige – helt konge» eller «Mission Impossible. Troll, St. Olav og Herkules».

Fra siste halvdel av 2000-tallet var Knuts oppmerksomhet også rettet mot Spania. Ikke bare hadde han et feriehus i Spania, som gjorde at han med glede snakket om appelsinhøsting. Han begynte også å interessere seg for landets historie, og mellom 2008 og 2020 skrev han fem bøker sammen med Dorte Skulstad som på ulike måter tematiserte kulturmøter i spansk og iberisk kulturhistorie.

Jeg hører så mange stemmer, sa Knut, en gang vi gikk forbi ham i korridoren. Etter noen sekunders forvirring, forstod vi at det var Mikhail Bakhtins dialogisme han snakket om. Bakhtin var en av Knuts mange inspirasjonskilder, kanskje nettopp fordi han selv yndet å spore hvordan stemmer var filtret sammen, ofte på uventede måter, i

kulturhistorien og samtidskulturen. Det kom ikke minst til uttrykk i Knuts undervisningsemne «KULH 1111: Tupac, hiphop og kulturhistorie». Emnet gikk hvert år i omkring ti år, frem til Dr. K, som studentene kalte Knut, gikk av med pensjon i 2020. Med utgangspunkt i rapperen Tupac Amaru Shakurs (1971–1996) liv og virke viste han studentene inn i populærkulturens verden via narratologiske perspektiver, samtidig som han nøstet opp kulturhistorier som både pekte mot latinamerikanske frigjøringsbevegelser og Machiavellis tekning. Han inviterte gladelig inn norske rappere som forelesere, og sammen med Knuts formidlingsglede og brede kunnskaper bidro de til å gjøre KULH 1111 til et svært populært undervisningsemne. Det tiltrakk seg gjerne mer enn 100 studenter hvert år.

Knut var en populær foreleser som likte å prøve ut nye formidlingsformer. I 2009 ønsket instituttet å prøve ut podcast som en undervisningsform, og Knut meldte seg som forsøkskanin. Forelesningene ble tatt opp, og det skulle vise seg at det ikke bare var studentene som lyttet til podcastene hans. Fagets fagkoordinator ble også en ivrig lytter.

I ettertid virker undervisningen hans våren 2012 særlig modig. Da hadde han ansvaret for BA-oppgaven i kulturhistorie, og de spontane minnestedene etter terrortragedien 22. juli året før ble valgt som tema. Knut ledet studentene gjennom undervisningen på en måte som ivaretok de følelsene og reaksjonene som kunne dukke opp underveis i undervisningen. Han skapte det som i dag ville vært kalt en «safe zone» for studentene. Han tok også kontakt med Riksarkivet, og Knuts studenter var de første forskerne som fikk tilgang til å studere minnematerialet fra det store spontane minnestedet ved Oslo Domkirke. I ettertid har studenter fortalt at emnet på mange måter

forandret dem og måten de tenkte om livene sine på.

Med Knuts bortgang har vi mistet en kjær kollega og norsk akademia har mistet en mangfoldig og kunnskapsrik forsker og formidler. Selv om Knut har gått bort, har hans kunnskaper og rike perspektiver på

kulturuttrykk og kulturhistorie fått et etterliv hos de mange studentene som ble undervist og inspirert av ham. «Nothing is absolutely dead. Every meaning will have its homecoming festival», for å sitere Knut, slik han selv siterte Bakhtin.